

UOT 34.096

DOI: <https://doi.org/10.62130/QPIN4166>**Hafiz MUSAYEV***Hüquq üzrə fəlsəfə doktoru*

REGIONDA CİNAYƏTKARLIĞIN QARŞISININ ALINMASI VƏ TƏHLÜKƏSİZLİYİN TƏMİN OLUNMASINDA HƏRBİ TEXNOLOJİ ƏMƏKDAŞLIĞIN ROLU

XÜLASƏ

Məqalədə Azərbaycanın hərbi uğurlarının əldə edilməsində müasir hərbi texnoloji nailiyyətlərin tətbiqinin rolu araşdırılır. Burada son dövrdə ölkəmizdə cəmiyyətin həyat fəaliyyətinin müxtəlif sahələrində baş verən texnoloji inkişaf, xüsusilə rabitə və informasiya texnologiyaları sahəsində əldə edilən nailiyyətlər, Azərbaycanın üç peykinin orbitə çıxarılması, Müdafiə Sənayesi Nazirliyinin tabeliyində olan müəssisələrdə yüksək standartlara cavab verən məhsulların istehsalı, ordumuzun silah-sursatla təmin edilməsində yerli istehsalın rolunun artması, həmçinin Azərbaycanın Vətən müharibəsində zəfərinin əldə edilməsinə beynəlxalq əməkdaşlığın və yeni texnologiyaların rolu araşdırılır. Məqalədə konkret-tarixi, müqayisəli təhlil, elmi ümumiləşdirmə kimi tədqiqat metodlarından istifadə edilmişdir.

***Açar sözlər:** Vətən müharibəsi, texnologiya, Silahlı Qüvvələr, islahatlar, ordu quruculuğu, peyk.*

Giriş

Son bir neçə ildə ordu quruculuğunda görülən işlərin təhlilini aparsaq, görürük ki, ötən illər bizim üçün səmərəli, nailiyyətlərlə dolu və ordu quruculuğu prosesində başucalığı gətirən dövr olub. Ordu quruculuğunun bizim üçün ən başlıca və prioritet məsələ olduğunu vurğulayan Prezident, Silahlı Qüvvələrin Müzəffər Ali Baş Komandanı İlham Əliyevin birbaşa rəhbərliyi və tapşırığına əsasən kompleks şəkildə aparılan islahatlar Silahlı Qüvvələrdə bütün istiqamətləri əhatə edə bilib. Bunun nəticəsidir ki, ordumuz aparıcı dövlətlərin orduları səviyyəsində yüksəlməyə nail ola bilib və güclü ordularla bir cərgədə dayanmağa layiq olduğunu sübut edib. Ali Baş Komandanın atdığı uğurlu addımlar sayəsində Azərbaycanın iqtisadi qüdrətlənməsi hərbi büdcəmizin də sürətlə yüksəlməsinə səbəb oldu. Bu istiqamətdə artım tendensiyasının ölkəmizdə davamlı olması da qürurvericidir. Son bir neçə ildə ordumuzun silahlanmasına yüksək texnologiyala-

rın tətbiqi ilə hazırlanmış ən müasir, dəqiq, geniş ərazidə məhəvmə qabiliyyətinə malik silah-sursat və döyüş texnikası qəbul edilib. Bu proses mərhələlərlə, planlı surətdə həyata keçirilməkdə davam edir. Azərbaycan Ordusunda aparılan islahatlar, onun döyüş qabiliyyətinin yüksəlməsi üçün qəbul edilən qərarların düzgün, əhəmiyyətli, uğurlu olmasına 2016-cı ilin aprel ayında həyata keçirilən əks-həmlə əməliyyatının, 2018-ci il uğurlu Günnüt əməliyyatının, 2020-ci il Tovuz döyüşlərinin və Vətən müharibəsinin tarixi zəfərimizlə başa çatması ən dolğun əyani sübut və bariz nümunədir [1].

Azərbaycanda nizami ordu quruculuğu, hərbi sahədə aparılan islahatlar, Silahlı Qüvvələrin keçdiyi inkişaf yolu, müasir silahlarla təchizatı, hərbiçilərin xidmət şəraitinin yaxşılaşdırılması və sosial məsələlərinin həlli daim diqqət mərkəzindədir. Müstəqil Azərbaycanda ordu quruculuğu prosesi Prezident İlham Əliyevin hakimiyyəti dövründə keyfiyyətə yeni mərhələyə qədəm qoydu. Ulu

Öndərin ordu quruculuğu siyasətini uğurla davam etdirən və zənginləşdirən ölkə Prezidenti cənab İlham Əliyevin diqqət və qayğısı sayəsində hərbiçilərin peşəkarlığının artırılması, şəxsi heyətin döyüş ruhunun və mənəvi-psixoloji hazırlığının yüksəldilməsi, Silahlı Qüvvələrimizin ən müasir silah və texnika ilə təchizatı istiqamətində davamlı addımlar atıldı. Bu yüksək diqqət və qayğı nəticəsində Azərbaycan Silahlı Qüvvələri qısa müddətdə regionun ən qüdrətli ordusuna çevrildi [1].

Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə güclü iqtisadi potensialın və böyük maliyyə imkanlarının yaradılması müasir ordu quruculuğu və hərbi məsələlərin yüksək səviyyədə həllinə imkan yaratdı. Bu məqsədlə hər il dövlət büdcəsində müdafiə xərclərinə böyük vəsait ayrıldı, ölkənin müdafiə sənayesi yaradıldı, ordu ən müasir silahlar və texnikalarla təchiz edildi, hərbi sahədə əməkdaşlıq əlaqələri genişləndirildi. Məlumdur ki, qüdrətli dövlətin güclü iqtisadiyyatı olur. Güclü iqtisadiyyatın arxasında müasir texnologiya durur. Müasir texnologiyaya malik olan dövlətin müstəqil iqtisadiyyatı, siyasəti olar. Deməli, müstəqilliyi şərtləndirən əsas amillərdən biri müasir texnologiyadır [2].

Modernləşdirilən Azərbaycan ordusunun qüdrəti bu gün beynəlxalq səviyyədə etiraf edilir. Silahlı Qüvvələrimiz indi dünyanın 195 ölkəsindən ən güclü 50 ordusu sırasında qərarlaşıb. Müasir dövrdə Azərbaycan Silahlı Qüvvələri regionun ən qüdrətli ordusuna çevrilmişdir. Təsədüfi deyil ki, nüfuzlu "Global Fire Power" Mərkəzinin 55 göstərici əsasında hazırladığı hesabatda Azərbaycan Ordusu Cənubi Qafqazda birinci, dünyada ilk əlli ordu sırasında yer alır [3].

Azərbaycanda ordu quruculuğu prosesi Prezident İlham Əliyevin hakimiyyəti dövründə tamamilə yeni mərhələyə qədəm qoydu. Ümummilli Liderin ordu quruculuğu siyasətini uğurla davam və inkişaf etdirən cənab Prezident, Müzəffər Ali Baş Komandan İlham Əliyevin diqqət və qayğısı sayəsində hərbiçilərin peşəkarlığının artırılması, şəxsi heyətin döyüş ruhunun və mənəvi-psixoloji hazırlığının yüksəldilməsi, Silahlı Qüvvələrimizin ən müasir silah və texnika ilə təchizatı daim ön planda saxlanıldı. 2005-ci ildə Azərbaycan

Prezidenti İlham Əliyevin təşəbbüsü ilə Silahlı Qüvvələrimizin döyüş hazırlığının daim yüksək səviyyədə saxlanması məqsədilə yaradılmış Müdafiə Sənayesi Nazirliyi Azərbaycan Silahlı Qüvvələrinin yüksək texnoloji keyfiyyətlərə cavab verən müasir silah və hərbi texnika ilə təmin olunması istiqamətində işləri fəal şəkildə davam etdirir [4].

Azərbaycanda yeni fəaliyyətə başlayan sənaye müəssisələri arasında xüsusən strateji əhəmiyyət kəsb edən müdafiə sənayesi məhsulları istehsal edən zavodların fəaliyyətə başlaması respublikamızın kompleks inkişaf yolunda qazandığı böyük nailiyyətdir. Silahlı Qüvvələrimizin modernləşdirilməsi, maddi-texniki bazasının ən müasir standartlar səviyyəsinə çatdırılması sahəsində kifayət qədər mühüm işlər görülüb. Ordumuz yeni texniki imkanlar əldə etməklə həm də müasir, dünyada təcrübədən çıxmış müharibə və döyüş taktikalarını da mənimsəyib [5].

Ölkəmizdə ordu quruculuğu ilə yanaşı, müdafiə sənayesinin inkişafı da diqqət mərkəzindədir. Hazırda Müdafiə Sənayesi Nazirliyinin tabeliyində olan 40-dan artıq müəssisədə 1200-ə yaxın çeşiddə müxtəlif silah, sursat və hərbi təyinatlı məhsullar istehsal olunmaqdadır. İstehsalı mənimsənilmiş məhsullar sırasında uzaqməsafəli minaatanları, snayper tüfəngini, əl qumbaraatanını, müxtəlif növ tank əleyhinə minaları, optik nişangahları, aviasiya təlim bombalarını, maskalanma torunu, müxtəlif döyüş sursatlarını və bir sıra digər məmulatları göstərmək olar. "Matador" və "Marauder" tipli zirehli transportyorların birgə istehsalı, NATO standartlarına uyğun "Zəfər", "Zəfər-K" və "İnam" tipli müasir tapançaların hazırlanması və hazırda Silahlı Qüvvələrdə istifadə edilən keçmiş SSRİ istehsalı olan müxtəlif tipli zirehli döyüş maşınlarının müasir tələblərə uyğun təkmilləşdirilməsi işləri də uğurla həyata keçirilir. Qısa müddətdə respublikanın hərbi potensialının artırılması məqsədilə yaradılan müdafiə sənayesi sahəsində əldə olunan nailiyyətlərə məhz ölkə Prezidenti, Silahlı Qüvvələrin Müzəffər Ali Baş Komandanı cənab İlham Əliyevin bu sahəyə xüsusi diqqəti sayəsində nail olunub. Yeni istehsal sahələrinin açılışında iştirak edən Prezident İlham Əliyev müdafiə sənayesi ilə bağlı fikirlərini bildirib

və görülmüş işləri yüksək qiymətləndirib [10].

Rəşadətli Azərbaycan Ordusu öz gücünü 2016-cı ilin aprel ayında bir daha sübut etdi. Aprelin 2-dən 5-dək davam edən Azərbaycan ordusunun uğurlu əks-hücum əməliyyatları ölkəmizə hərbi-strateji nöqteyi-nəzərdən çox böyük üstünlüklər verdi. İlk növbədə, Azərbaycan çox mühüm psixoloji qələbə qazandı. Azərbaycan Ordusu Qarabağın şimal və cənub hissələrində çox böyük strateji əhəmiyyətə malik yüksəklikləri azad etdi. Bununla da, Azərbaycan öz torpaqlarını azad etmək bacarığını, potensialını, döyüş əzmini nümayiş etdirdi. Azərbaycan Ordusu uğurlu əks-hücum əməliyyatı ilə düşməni ağır məğlubiyyətə uğradaraq, Füzuli, Cəbrayıl və Tərtər rayonlarının işğal altındakı ərazilərinin 2000 hektardan çox hissəsini azad etdi. Həmçinin minlərlə hektar ərazi Azərbaycan Ordusunun tam nəzarətinə keçdi. Nəticədə, 4-günlük döyüşlərin beynəlxalq əks-sədası da dərhal eşidildi və Ermənistanın Azərbaycan torpaqlarının işğal altında saxlanması bir daha bütün dünyaya xatırladıldı. Bunun davamı olaraq, 2018-ci ilin may ayında isə Naxçıvan Muxtar Respublikasının 11 min hektardan çox ərazisi, o cümlədən Şərur rayonunun Günnüt kəndi düşməndən azad edildi, dövlət sərhədi boyunca əlverişli yüksəkliklər ələ keçirildi, Yerevan–Gorus–Laçın yolu Azərbaycan Ordusunun nəzarəti altına keçdi [10].

Hərbi müstəvidə Azərbaycanın qurduğu çoxsaylı beynəlxalq əməkdaşlıq bu gün Azərbaycana böyük üstünlüklər qazandırmaqda, çoxsaylı müasir silah və hərbi texnikanın idxalına və ya birgə istehsalına imkan yaratmaqdadır. Bu xüsusda Azərbaycanın yaxından əməkdaşlıq etdiyi ölkələrdən biri də Pakistandır. Pakistan Azərbaycanın müstəqilliyini ilk tanıyan dövlətlərdən biridir. Eyni zamanda, Qarabağ münaqişəsinə görə, Ermənistanı bir dövlət kimi qəbul etməyən və bugünədək tanımayan Pakistan onunla heç bir sahədə əlaqə qurmur və əməkdaşlıq etmir. Pakistan bütün beynəlxalq tədbirlərdə daim Azərbaycanın mövqelərini müdafiə edir və Ermənistanın işğalçı siyasətini pisləyir. Öz növbəsində Azərbaycan mübahisəli Kəşmir məsələsində həmişə Pakistanın yanında olub. Azərbaycan bütün nüfuzlu beynəlxalq təşkilatlarda və tədbirlərdə Pakistanın

mövqelərini müdafiə edib. Bu gün Azərbaycan və Pakistan arasında müxtəlif sahədə, o cümlədən də hərbi sahədə əməkdaşlıq uğurla inkişaf edir [6].

Azərbaycan Respublikasının hərbi əməkdaşlıq sferasında Pakistan İslam Respublikası mühüm rol oynayır. Pakistan daim beynəlxalq arenada ölkəmizi dəstəkləyir və açıq şəkildə bəyan edir ki, hər zaman Azərbaycanın yanındadır. Azərbaycan Respublikası Müdafiə Nazirliyi və Pakistan İslam Respublikası Birləşmiş Qərargahı arasında imzalanmış “İkitərəfli Hərbi Əməkdaşlıq Planı” da iki ölkə arasında hərbi müttəfiqlik effektini yaradır. Pakistanla Azərbaycan arasında hərbi əməkdaşlıq 2005-ci ildə iki ölkə arasında strateji çərçivə sazişi imzalandıqdan sonra genişlənməkdədir. Pakistan Azərbaycanın müdafiə sahəsində təlim və potensialının gücləndirilməsi istiqamətində geniş əməkdaşlıq edir, Azərbaycanın Silahlı Qüvvələrinin müasirləşdirilməsi üzrə planlarını tam dəstəkləyir. Hərbi istehsal və hərbi sənaye sahəsində geniş potensialı olan Pakistan bu sahədə həmişə Azərbaycanla əməkdaşlıq etməyə hazır olduğunu bildirir. Bununla yanaşı, Pakistan Azərbaycana özünün hərbi sənaye kompleksinin ən müasir məhsullarını təklif edir [7].

Azərbaycan 44 günlük Vətən müharibəsində tətbiq etdiyi yeni texnologiyalar dünya hərbi tarixində nümunə olaraq yazılacaq. Məhz müasir texnologiyalar və əsgərlərin cəsarəti ilə sürətli döyüş əməliyyatları keçirməklə qısa zamanda Ermənistanın uzun illərdə işğalda saxladığı torpaqlar azad edildi. Lakin müharibənin bitməsi ilə hərbi sahədə işlərin yekunlaşmadığını demək olar. Prezident İlham Əliyev 2021-ci il yanvarın 26-da Rəşad Nəbiyevi nəqliyyat, rabitə və yüksək texnologiyalar naziri təyin olunması ilə əlaqədar videoformatda qəbul edərəkən bildirib ki, yeni texnologiyaların tətbiqi imkan verəcək ki, biz bundan sonra da öz hərbi gücümüzü daim yüksək səviyyədə saxlaya bilək: “Bu gün Azərbaycan döyüş meydanında öz üstünlüyünü göstərib. Həm qəhrəman övladlarımızın şücaəti, fədakarlığı, eyni zamanda texniki təchizat və əlbəttə ki, yeni texnologiyaların tətbiqi müharibədə qələbənin qazanılmasının əsas amillərindən biridir. Texnoloji təminat, əlbəttə ki, bizə əlavə imkanlar yarat-

di. Ancaq mən bunu dəfələrlə demişəm, bir daha demək istəyirəm ki, torpaqları azad edən Azərbaycan əsgəri olub, Azərbaycan zabiti olub. Bayrağı azad edilmiş torpaqlara gətirən də və yüksəklərə qaldıran da Azərbaycan vətəndaşı olub” [10].

Prezident İlham Əliyev vurğulayıb ki, biz texnoloji inkişaf sahəsində daim qabağa hədəflənməli, hərbi sahədə yenilikləri Azərbaycana gətirməliyik: “Nəzərə alsaq ki, bizim bu sahədə aparıcı ölkələrlə çox sıx dostluq əlaqələrimiz var və Azərbaycana texnoloji ixracla bağlı hər hansı bir məhdudiyət yoxdur, biz bu sahədə daim qabaqlayıcı addımlar atmalıyıq. Hər zaman öz siyasətimizi elə qurmalıyıq ki, Azərbaycanın hərbi potensialı, müdafiə qabiliyyəti daim yüksək səviyədə olsun və heç vaxt heç kim bizə qarşı hər hansı bir təxribat törətməyə belə cəhd etməsin” [9].

2021-ci il iyunun 15-də Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin və Türkiyə Prezidenti Rəcəb Tayyib Ərdoğanın Şuşa şəhərinə tarixi səfərləri və burada imzaladıqları Şuşa Bəyannaməsi Azərbaycanın hərbi qüdrətinin daha da artırılması baxımından mühüm əhəmiyyət daşıyır. Şuşa Bəyannaməsi Cənubi Qafqazda strateji güc balansı və təhlükəsizliyin təminatı üçün Türkiyənin hərbi iştirakının vacib olduğunu ortaya qoyur. Şuşa Bəyannaməsi ilə Azərbaycan və Türkiyə arasındakı hərbi münasibətlərin əməkdaşlıqdan müttəfiqlik səviyyəsinə qaldırılması, müttəfiqlik münasibətlərinin qurulmasının siyasi və hüquqi mexanizmlərinin müəyyən edilməsi, Azərbaycan və Türkiyənin təhlükəsizlik şuralarının birgə toplantılarının keçirilməsi hərbi əməkdaşlığın yeni prioritetləridir. İki ölkənin Silahlı Qüvvələrinin müştərək fəaliyyətlərinin planlaşdırılması, əməliyyatların keçirilməsi üzrə qarşılıqlı fəaliyyət və həyata keçirilən çoxsaylı birgə təlimlər də birlik və əməkdaşlığın önəmli istiqamətlərindəndir. Müdafiə sənayesi sahəsində mühüm əhəmiyyət kəsb edən əlaqələr də Azərbaycan və Türkiyə arasında hərbi əməkdaşlığın əsas istiqamətlərindəndir. Müdafiə sənayesi sahəsində əməkdaşlıqdan danışarkən, II Qarabağ müharibəsi zamanı Azərbaycan Ordusunun qələbəsində Türkiyə hərbi sənayesinin istehsalı olan “Bayraktar TB2” pilotsuz uçuş aparatla-

rının və İsrail istehsalı olan “Harop” kamikadzedronlarının əhəmiyyətini xüsusi qeyd etmək lazımdır. Azərbaycanın Türkiyə ilə müdafiə sənayesi sahəsində müştərək istehsal kimi əməkdaşlıq üsullarının tətbiqi hərbi əməkdaşlığın perspektiv layihələridir [10].

İsrail dövləti ilə hərbi əməkdaşlıq Azərbaycanın beynəlxalq hərbi strategiyasında mühüm yer tutur. Son illər bu ölkə ilə hərbi sahədə əməkdaşlıq dinamik inkişaf edir. Azərbaycan İsrailin müdafiə sənayesi şirkətlərindən müasir pilotsuz uçuş aparatları, radarlar, raket sistemləri və sahil mühafizə vasitələri alır [8].

Azərbaycan Silahlı Qüvvələrinin Vətən Müharibəsindən sonra qarşısında duran məsələlər var: “Müasir texnologiyaları burada xüsusi qeyd etmək lazımdır. Yaxşı bilirik ki, Vətən Müharibəsi zamanı Azərbaycan Silahlı Qüvvələri bu günümüz üçün müasir döyüş taktikasından istifadə edərək sürətli əməliyyat həyata keçirdi və qələbə qazanmağa nail oldu. Təbii ki, Azərbaycan Ordusu pilotsuz uçuş aparatlarından istifadə etdi və bu vasitələr sayəsində üstünlük qazandı. Lakin bundan sonra düşmən tərəfinin, yəni Ermənistanın Azərbaycanın bu imkanlarının qarşısını ala biləcək hansı addımlar atacağını analiz etmək lazımdır. Açıq danışmaq lazımdır, biz müharibənin bitdiyini hesab edirik. Lakin ordu üçün müharibə heç zaman bitməyib. Bu kontekstdə məsələyə yanaşsaq, Azərbaycan Ordusunun qarşısında duran əsas məsələ hava hücumundan müdafiə sistemini daha da təkmilləşdirməsidir. Bu sahədə yeni, müasir texnologiyaların ordumuza inteqrasiyasına daha çox ehtiyac var. Xüsusilə, pilotsuz uçuş aparatlarına qarşı, yəni anti-dron sistemlərinin alınması, eləcə də onların Azərbaycanda istehsalı kimi layihələrin reallaşması ən vacib məqamlardan biridir. Həmçinin yeni nəsil silahların tətbiqi, yeni pilotsuz uçuş aparatlarının, yeni aviasiya vasitələrinin alınması Azərbaycanın bölgədə üstünlüyünü saxlamasına gətirib çıxaracaq. Məhz bu üstünlük müasir döyüş əməliyyatlarında ən vacib məqamlardan biridir”. Bundan başqa xüsusi təyinatlı hərbi birləşmələrin daha da təkmilləşdirilməsinə və onların müasir silahlarla təmin olunmasına diqqət ayrılmalıdır: “Açıq demək lazımdır ki, Azərbaycan hələ uzun illər Cənubi Qaf-

qazda öz üstünlüyünü qoruyub saxlayacaq. Hətta deyərdim ki, daimi olacaq. Buna Azərbaycanın maliyyə imkanları da şərait yaradır. Azərbaycan Ordusunun qələbə qazanması bu təkmilləşmə sahəsində də öz sözünü deyəcək. Lakin İran və Rusiya faktoru qarşısında Azərbaycan Ordusunun daha mükəmməl olması, müdafiə və əks-hücum imkanlarının yüksək tərzdə olduğu bir ordunun formalaşması üçün daha çox işlər görmək lazımdır. Deyərdim ki, bu istiqamətdə təcrübə məkanı İsraildir və Türkiyədir. İsrail ordusunun texniki imkanları və Türkiyə ordusunun döyüş bacarığı Azərbaycan ordusu üçün bir nümunə ola bilər. Eyni zamanda Azərbaycanın öz döyüş təcrübəsi bu nümunəni daha da təkmilləşdirə bilər. Bununla da Azərbaycan Ordusu bölgədə güclü ordu imicini, imkanlarını qoruyub saxlayacaq” [10].

Vətən müharibəsindən sonra Ordumuzun daha da gücləndirilməsi istiqamətində mühüm addımlar atılıb, yeni komando bölmələri yaradılıb. 2021-ci il dekabrın 24-də cənab Prezident, Silahlı Qüvvələrin Müzəffər Ali Baş Komandanı İlham Əliyev Hadrut qəsəbəsində hərbi hissənin açılışında çıxış edərək Komando Briqadasının yaradılmasının əhəmiyyətindən, müharibədən sonra imzalanmış yeni kontraktlar əsasında Ordumuzun təchizatı üçün ən müasir silahlar, texnikalar alınmasından, hərbi xərclərin artırılmasından danışdı: “Hadrutda yeni hərbi hissənin açılması bir daha demək istəyirəm ki, çox əlamətdar hadisədir. Həm ona görə ki, bu bölgə strateji əhəmiyyət daşıyır, Hadrutda bizim güclü silahlı birləşməmiz təhlükəsizliyimizi, ölkəmizin təhlükəsizliyini qoruyacaq, - digər tərəfdən ona görə ki, bu, azad edilmiş keçmiş Dağlıq Qarabağ Muxtar Vilayətinə aid olmuş yerdə yerləşir. Eyni zamanda, bu hərbi hissənin ən böyük əhəmiyyəti ondan ibarətdir ki, biz müharibədən sonra ordu quruculuğu prosesini dayandırmamışıq və orduya ayrılan xərcləri azaltmamışıq, əksinə, artırmışıq. Müharibədən sonra imzalanmış yeni kontraktlar icra edilir. Yeni kontraktlar əsasında artıq Azərbaycana Ordumuzun təchizatı üçün ən müasir silahlar, texnikalar gətirilir. Biz bunu heç vaxt gizlətmirdik və işğal dövründə hərbi paradlarda dəfələrlə nümayiş etdirmişdik. Həm hərbi texnikanın alınması, həm hərbi xərclərin artırılması, eyni za-

manda, hərbiçilərin maaşlarının artırılması, – bütün bunlar göz qabağındadır, - onu göstərir ki, müharibə başa çatsa da, ordu quruculuğu prosesi dayanmayacaq” [1].

Prezident İlham Əliyev bu il yanvarın 1-də Dünya Azərbaycanlılarının Həmrəyliyi Günü və Yeni il münasibətilə müraciətində müasir silahların, texnikaların alınmasına, yeni hərbi birləşmə olan Komando Qüvvələrinin yaradılmasına toxunaraq deyib: “Biz hərbi gücümüzü bundan sonra da artıracağıq. 2021-ci ildə də bu istiqamətdə əməli addımlar atılıb, yeni silahlar, texnikalar alınıb və alınacaqdır. Eyni zamanda, hərbi birləşmələrimizin hazırlıq işinə də böyük əhəmiyyət verilir. İkinci Qarabağ müharibəsində bütün dünya Azərbaycanın hərbi gücünü gördü, Müdafiə Nazirliyinin xüsusi təyinatlıları artıq bütün dünya tərəfindən tanındı, onların qəhrəmanlığı, fədakarlığı, peşəkarlığı dastana çevrildi. Onu da bildirməliyəm ki, bu il artıq Azərbaycanda yeni hərbi birləşmə yaradılmışdır - Komando Qüvvələri. Bu Komando Qüvvələri istənilən hərbi vəzifəni icra etməyə hazırdırlar, onların sayı durmadan artır və artacaq. Beləliklə, yeni çevik, peşəkar və çox böyük imkanlara malik olan silahlı birləşmənin yaradılması onu deməyə əsas verir ki, biz hər an öz torpaqlarımızı, öz sərhədlərimizi qorumağa hazır olmalıyıq. 2021-ci ildə və 2022-ci ilin sentyabrında Ermənistan-Azərbaycan sərhədində baş vermiş bəzi insidentlər onu göstərdi ki, Azərbaycan üstünlüyü tam öz əllərində saxlayır” [6].

Eyni zamanda qeyd edək ki, ölkə Prezidentinin göstərişinə əsasən, bu ilin altı ayı ərzində hərbi sahədə genişmiqyaslı struktur islahatları aparılıb, eləcə də hərbi təhsil sahəsində dəyişikliklər olub. Təlimlərlə bağlı ciddi addımlar atılıb, yeni silahlı birləşmələr yaradılıb. Hazırda bu islahatlar davam edir və bu istiqamətdə böyük işlər görülür. Ordumuz qardaş Türkiyə Silahlı Qüvvələrinin modelinə uyğunlaşdırılır. Uğurlu “Dəmir yumruq” əməliyyatından sonra cənab Prezident, Silahlı Qüvvələrin Müzəffər Ali Baş Komandanı İlham Əliyev Azərbaycan Ordusunun Türkiyə Silahlı Qüvvələrinin kiçik modeli kimi yeni keyfiyyət mərhələsinə yüksəlməsi, habelə qoşunların ən müasir silah və hərbi texnika, bütün təminat növləri ilə təchiz edilməsi barədə müvafiq göstərişlər

verdi. Eyni zamanda dövlət başçısının Fərmanı ilə Azərbaycan Ordusunun təşkilati-ştat quruluşunda əsaslı dəyişikliklər aparıldı və Azərbaycan Ordusunun tərkibində Quru Qoşunları, Əməliyyat (komando) birləşmələri və Milli Müdafiə Universiteti yaradıldı. Həmçinin Xüsusi Təyinatlı Qüvvələr və Hərbi Dəniz Qüvvələrinin ştatlarının optimallaşdırılması həyata keçirilərək qüvvə və vasitələrinin sayı artırıldı. Bundan başqa, Türkiyə Silahlı Qüvvələrinin bazasında hazırlanmış təlimatçıların cəlb olunması ilə Komando Təlim Mərkəzinin nəzdində “Snayper hazırlığı kursu” fəaliyyətə başlayıb və bir neçə hazırlıq mərhələsi üzrə peşəkar snayperlərin hazırlanmasına nail olunub. Vətən müharibəsində əldə edilmiş təcrübələrə əsasən qoşunların idarəedilməsi ilə bağlı Azərbaycan Ordusunun qoşun növləri komandanlıqlarında Döyüşü İdarəetmə mərkəzləri və onların tabeliyində olan bölmələrdə döyüşü idarəetmə qrupları yaradılıb, heyətlərin hazırlığı və onların komplektləşdirilməsi işləri təşkil edilib [1].

Ötən müddətdə yeni müqavilələr imzalayıb, ordumuz üçün müasir hərbi texnika, silah-sursatlar alınır və alınacaq. Prezident İlham Əliyev iyulun 15-də bu ilin altı ayının yekunlarına həsr olunan müşavirədəki nitqində hərbi xərclərin artırılmasına toxunaraq bildirib ki, artan iqtisadi və maliyyə imkanlarımızın bir hissəsi məhz bu məsələlərə istiqamətləndirilib: “Büdcəyə əlavələr

edildi, dürüstləşmə edildi və orada hərbi xərclər əhəmiyyətli dərəcədə artırıldı. Nə üçün? Deməli, buna əsas var. Biz hərbi xərclərimizi keçən il bu ilin büdcəsi təsdiq olunanda təsbit etmişdik və hesab edirdik ki, bu, kifayətdir. Ancaq sonra, bax, dediyim məsələlərə görə və digər məsələlərə görə, burada demədiyim məsələlərə görə biz hesab edirik ki, hərbi xərcləri artırmaq lazımdır. Bu artım məhz yüksək texnoloji imkanları olan silahların alınmasına xərclənəcək. Mən bunu da demək istəyirəm. Çünki biz görürük ki, yeni imzalanmış kontraktlara ehtiyac var. Ən müasir hərbi texnika və silahların alınması üçün bu il dürüstləşmə zamanı hərbi xərclərimiz artıb. Nə qədər lazımdırsa, o qədər də artıracağıq. Çünki biz müharibə nədir, işğal nədir yaxşı bilirik və təhlükə nədir onu da yaxşı bilirik. Hər an hazır olmalıyıq ki, öz hüququmuzu istənilən yolla təmin edək”.

Vətən müharibəsi xalqın öz ordusuna inamının, sevgisinin nümayişi, Azərbaycan hərbiçisinin rəşadəti, qarşısına qoyulan bütün döyüş tapşırıqlarını şərəflə, dəqiqliklə yerinə yetirməsinin ifadəsidir. Bu Qələbəni şərtləndirən əsas amillərdən biri xalqımızın Azərbaycan Ordusunun qüdrətinə inamı idi. Eyni zamanda, bütün dünya yeni əsrin müharibəsini aparmış ordumuzun gücünü, peşəkarlığını və öz tarixi missiyasını uğurla reallaşdırmaq iqtidarında olduğunu gördü.

İstifadə edilmiş ədəbiyyat:

1. “Azərbaycan” qəzeti, 11 noyabr 2020-ci il, № 234 (8550).
2. Bayramov Tahir. Hərb tarixi. Dərs vəsaiti. Bakı-2022.s. 305-320.
3. Hərb tarixi. I cild, Bakı, 2000, s.88-92.
4. Heybətov A.A. Maliyyə təhlükəsizliyinin təmin edilməsi kontekstində maliyyə axınlarının idarəedilməsinin rasionallaşdırılması məsələləri. / “İqtisad elmləri: nəzəriyyə və praktika” ADİU rüblük nəzəri və elmi-praktiki jurnalı, Bakı-2011. № 1, s. 76.
5. İmanov Cahid. Zəfər tarixi. Bakı-2021, s. 22-23.
6. Səlimbəyli Şöhrət. Azərbaycan tarixinin zəfər salnaməsi. Bakı-2020, s. 12-14.
7. Cəlal Qasimov, Nicat Nağıyev. Milli təhlükəsizliyin əsasları, dərslik. Bakı-2015.s. 139-141.
8. Nağıyev Nicat. Milli və beynəlxalq təhlükəsizlik. Bakı-2010, s. 53-55.
9. Nağıyev Nicat. Milli təhlükəsizlik nəzəriyyəsinin əsasları. Bakı-2007., s. 59-62.
10. Rəhilə Soltanqızı. Zəfər dastanı. 44-günlük Vətən müharibəsi haqqında. Bakı, 2022, “Çaşıoğlu” nəşriyyatı. s.21-56.

Хафиз МУСАЕВ
доктор юридических наук

РОЛЬ ВОЕННО-ТЕХНИЧЕСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА В ОБЕСПЕЧЕНИИ РЕГИОНАЛЬНОЙ БЕЗОПАСНОСТИ

РЕЗЮМЕ

В статье исследуется роль применения современных технологий в достижении военных успехов Азербайджана. Здесь исследуется роль происходящего в последнее время в различных сферах жизни общества технологическое развитие, особенно достижения в сфере связи и информационных технологий, выведение трех телекоммуникационных спутников Азербайджана на орбиту, производство продукции, отвечающей высоким стандартам на предприятиях Министерства Оборонной Промышленности, увеличение роли местного производства в обеспечении нашей Армии вооружением, а также роль современных технологий в достижении победы Азербайджаном в Отечественной войне. В статье использованы такие методы исследования социально-экономических процессов, как конкретно-исторический, сравнительный анализ, научное обобщение.

Ключевые слова: Отечественная война, технология, Вооруженные Силы, реформы, армейское строительство, спутник.

Hafiz MUSAYEV
Doctor of Philosophy in Law

THE ROLE OF THE MILITARY TECHNICAL COOPERATION TO SECURE REGIONAL SAFETY

SUMMARY

The article examines the role of the use of modern technologies in achieving the military successes of Azerbaijan. It explores the role of recent technological development in various spheres of society, especially achievements in the field of communications and information technology, the launch of three telecommunication satellites of Azerbaijan into orbit, production of products meeting high standards at enterprises of the Ministry of Defense Industry, increasing the role of local production in providing our Army with weapons, as well as the role of modern technologies in achieving Azerbaijan's victory in the Patriotic War. The article uses such methods of studying socio-economic processes as specific-historical, comparative analysis, scientific generalization.

Keywords: Patriotic war, technology, Armed Forces, reforms, army construction, satellite